Голові разової спеціалізованої вченої ради
з розгляду та захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії
Міжрегіональної Академії управління персоналом
доктору наук з державного управління, доценту
Дакал А.В.

ВІДГУК

офіційного рецензента кандидата наук з державного управління, доцента
Капелістої Ірини Михайлівни
на дисертаційну роботу Науменка Костянтина Валерійовича
на тему: «**Удосконалення механізмів забезпечення податкової безпеки як складової національної безпеки в системі державного управління**»,
представлену до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Податкова безпека, як невід'ємна складова національної безпеки, посідає особливе місце в системі державного управління та публічного адміністрування, оскільки безпосередньо відображає стан захищеності фінансово-економічних інтересів держави, бізнесу та громадян. Вона є результатом функціонування податкової системи, з одного боку, та водночас виступає відносно самостійною підсистемою економічної безпеки, що впливає на стабільність бюджетної політики, стійкість фінансової системи та здатність держави реагувати на внутрішні й зовнішні загрози.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України проблема забезпечення належного рівня податкової безпеки набуває критичного значення, адже саме податкові надходження формують основу ресурсного забезпечення оборонного сектору, соціальних програм та післявоєнного відновлення.

У межах сучасної моделі публічного адміністрування податкова безпека виконує функцію «зв'язуючої ланки» між формуванням доходів бюджету та реалізацією пріоритетів державної політики. Від ефективності механізмів її забезпечення залежить прозорість податкових відносин, рівень довіри

платників до органів влади, масштаб тіньового сектору та можливості держави здійснювати стратегічне планування розвитку. Водночас існує низка невирішених проблем, пов'язаних із фрагментарністю нормативного регулювання, відсутністю чітко визначених критеріїв оцінювання рівня податкової безпеки, розбалансованістю повноважень і відповідальності суб'єктів її забезпечення, а також недостатнім використанням цифрових інструментів аналізу податкових ризиків. Такі прогалини призводять до втрат бюджету, зростання податкових загроз та ускладнюють формування цілісної державної політики у сфері податкової безпеки.

Воєнний стан та пов'язані з ним виклики ще більше загострили зазначені проблеми. Зміна структури економіки, переміщення значної кількості суб'єктів господарювання, посилення тіньових фінансових потоків, зниження платоспроможності бізнесу та населення, необхідність оперативного коригування податкових режимів – усе це вимагає принципово нових підходів до організації механізмів податкової безпеки в системі державного управління. Недостатній рівень контролю за податковою оптимізацією, ускладнена взаємодія між податковими органами, фінансовим моніторингом, банківським сектором і Міністерством фінансів створюють додаткові ризики для стабільності бюджету та спроможності держави фінансувати критично важливі напрями, насамперед оборону й соціальний захист.

У таких умовах особливої ваги набуває завдання побудови інтегрованого, науково обґрунтованого механізму забезпечення податкової безпеки, що поєднує нормативно-правові, організаційно-управлінські, інформаційно-аналітичні та цифрові інструменти. Це передбачає розробку системи індикаторів для комплексної оцінки податкових загроз, удосконалення процедур координації між органами державної влади, впровадження єдиної цифрової платформи для консолідації податкових і фінансових даних, а також формування прозорих і справедливих правил оподаткування, які б мінімізували фіскальний тиск і водночас забезпечували стійкість бюджетної системи. Сукупність зазначених проблем та потреба в теоретичному й прикладному обґрунтуванні шляхів їх вирішення обумовлюють актуальність дисертаційного

дослідження, спрямованого на удосконалення механізмів забезпечення податкової безпеки як складової національної безпеки в системі державного управління.

З огляду на це, дисертаційна робота Науменка Костянтина Валерійовича є актуальною. Узагальнення та висновки, отримані в дослідженні, можуть бути безпосередньо використані для формування дієвої державної політики у сфері податкової безпеки в період післявоєнного відновлення, а також для забезпечення належного рівня захищеності громадян і держави від податкових загроз. Актуальність обраної тематики чітко корелює з нагальними завданнями, що стоять перед системою державного управління та українським суспільством в умовах сучасних викликів і кризових явищ.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

До важливих наукових напрацювань, які відображають внесок автора у дисертаційне дослідження, варто віднести такі:

– розроблено теоретичну модель механізмів забезпечення податкової безпеки в системі державного управління, яка полягає у формуванні інституційної спроможності податкових органів, служби фінансового моніторингу України, банківської системи, Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів та платників податків задля забезпечення податкової безпеки держави і платників податків, шляхом попередження зловживання службовими повноваженнями з боку державних органів, з одного боку, та порушеннями закону з боку платників податків – з іншого, реалізацію якої здійснено на цифровій платформі, що дає змогу кожному із зазначених суб'єктів правовідносин отримувати інформацію щодо фінансових операцій платників податків, їх економічної діяльності, а також стану перевірок цих операцій вищезазначеними органами, в залежності від їх компетенції, що на відміну від уже наявних моделей, дозволяє попередити загрози та ризики у сфері податкової безпеки комплексно та прозоро, в умовах організації взаємодії між компетентними суб'єктами забезпечення податкової безпеки;

– удосконалено підходи до покращення організаційно-правових механізмів забезпечення податкової безпеки в системі державного управління, що відрізняються від наявних перерозподілом повноважень окремим суб'єктам забезпечення податкової безпеки, з метою формування громадського контролю над прийняттям управлінських рішень щодо оптимізації податкового навантаження, вибору індивідуальної податкової стратегії для окремих платників податків та інструментів оцінювання податкових ризиків, що відрізняються від уже відомих підходів можливістю створення гнучкої системи взаємодії між суб'єктами податкової політики, яка дасть змогу забезпечити належний вплив громадського суспільства на механізми формування податкової безпеки в державі;

– удосконалено класифікацію ризиків податкової безпеки, яка, на відміну від наявних, являє собою набір показників та критеріїв, а її побудова здійснюється на основі експертних оцінок, завдяки визначенню найбільш вагомих для податкової безпеки ризиків, що на відміну від уже відомих класифікацій, є частиною електронно-експертної платформи, яка дозволяє в режимі реального часу забезпечити комунікацію між суб'єктами забезпечення податкової безпеки, шляхом їх оперативного інформування щодо необхідності оцінити певний податковий ризик;

– запропоновано напрями розвитку державної політики у сфері оподаткування, з використанням елементів цифровізації процесів забезпечення податкової безпеки, що дає змогу консолідувати зусилля органів державної влади та громадянського суспільства, спрямованих на розбудову прозорих та ефективних податкових взаємовідносин держави та платників податків, які на відміну від наявних, дають можливість забезпечити громадянський контроль управлінських рішень в умовах реального часу;

– удосконалено податкову складову національної безпеки шляхом формалізації концептуальної моделі її інтеграції в систему національної безпеки України, що охоплює стратегічний, операційний і функціональний рівні. На відміну від існуючих модель включає визначення податкової безпеки як ядра економічної безпеки, застосування цифрових інструментів для

виявлення податкових ризиків, а також правові, комунікаційні та антикризові механізми для забезпечення стабільності та прозорості податкової системи.

Отримані результати мають як теоретичну, так і прикладну цінність, а також можуть бути використані як методологічна база для підготовки практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансово-економічного механізму публічного управління в умовах повоєнного відновлення України.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їхнього викладу в опублікованих працях

Достовірність результатів забезпечена ретельним аналізом джерел, апробацією висновків на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також їхньою публікацією у фахових виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виявленні інституціональних засад податкової політики України, в контексті удосконалення механізмів забезпечення податкової безпеки держави та платників податків.

У ході роботи одержано нові наукові результати, які мають важливе теоретичне і практичне значення та характеризуються новизною, зокрема:

вперше:

– розроблено теоретичну модель механізмів забезпечення податкової безпеки в системі державного управління, яка полягає у формуванні інституційної спроможності податкових органів, служби фінансового моніторингу України, банківської системи, Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів та платників податків задля забезпечення податкової безпеки держави і платників податків, шляхом попередження зловживання службовими повноваженнями з боку державних органів, з одного боку, та порушеннями закону з боку платників податків – з іншого, реалізацію якої здійснено на цифровій платформі, що дає змогу кожному із зазначених суб'єктів правовідносин отримувати інформацію щодо фінансових операцій платників податків, їх економічної діяльності, а також стану перевірок цих операцій вищезазначеними органами, в залежності від їх компетенції, що на відміну від уже наявних моделей, дозволяє попередити

загрози та ризики у сфері податкової безпеки комплексно та прозоро, в умовах організації взаємодії між компетентними суб'єктами забезпечення податкової безпеки;

удосконалено:

– підходи до покращення організаційно-правових механізмів забезпечення податкової безпеки в системі державного управління, що відрізняються від наявних перерозподілом повноважень окремим суб'єктам забезпечення податкової безпеки, з метою формування громадського контролю над прийняттям управлінських рішень щодо оптимізації податкового навантаження, вибору індивідуальної податкової стратегії для окремих платників податків та інструментів оцінювання податкових ризиків, що відрізняються від уже відомих підходів можливістю створення гнучкої системи взаємодії між суб'єктами податкової політики, яка дасть змогу забезпечити належний вплив громадського суспільства на механізми формування податкової безпеки в державі;

– класифікацію ризиків податкової безпеки, яка, на відміну від наявних, являє собою набір показників та критеріїв, а її побудова здійснюється на основі експертних оцінок, завдяки визначенню найбільш вагомих для податкової безпеки ризиків, що на відміну від уже відомих класифікацій, є частиною електронно-експертної платформи, яка дозволяє в режимі реального часу забезпечити комунікацію між суб'єктами забезпечення податкової безпеки, шляхом їх оперативного інформування щодо необхідності оцінити певний податковий ризик;

– напрями розвитку державної політики у сфері оподаткування, з використанням елементів цифровізації процесів забезпечення податкової безпеки, що дає змогу консолідувати зусилля органів державної влади та громадянського суспільства, спрямованих на розбудову прозорих та ефективних податкових взаємовідносин держави та платників податків, які на відміну від наявних, дають можливість забезпечити громадянський контроль управлінських рішень в умовах реального часу;

– податкову складову національної безпеки шляхом формалізації концептуальної моделі її інтеграції в систему національної безпеки України, що охоплює стратегічний, операційний і функціональний рівні. На відміну від існуючих модель включає визначення податкової безпеки як ядра економічної безпеки, застосування цифрових інструментів для виявлення податкових ризиків, а також правові, комунікаційні та антикризові механізми для забезпечення стабільності та прозорості податкової системи.

дістало подальшого розвитку:

– визначення поняття податкової безпеки, як результату діяльності органів державного управління, громадянського суспільства та платників податків, яке характеризується низкою критеріїв та показників, що на відміну від уже наявних понять, представлено не лише певним станом захищеності інтересів держави та платників податків, а й характеризується балансом між потребою держави та можливостями платників податків, який у межах своєї норми дозволяє створювати умови для розвитку підприємництва в Україні, залучення інвестицій, що загалом можна охарактеризувати як максимально сприятливі умови для бізнесу, з урахуванням потреб держави;

– положення про системний характер податкової безпеки як складової національної безпеки, що дало змогу розглядати її не лише як сукупність фіскальних функцій, а як цілісну, структуровану та адаптивну систему, яка має комплексну структуру взаємопов'язаних правових, економічних і управлінських елементів, що діють узгоджено задля забезпечення національних інтересів, стійкості державного бюджету та економічної стабільності. Це дозволило сформувати підґрунтя для подальшого моделювання механізмів управління податковими ризиками в умовах динамічного середовища та посилення загроз національній безпеці.

Практичне значення одержаних результатів. Цінність положень дисертації полягає в тому, що вони становлять внесок у поглиблене вивчення проблем забезпечення податкової безпеки як складової національної безпеки в системі державного управління, а також сприяють удосконаленню підходів до зміцнення стійкості Української держави в умовах сучасних безпекових загроз.

Окремі положення дисертаційної роботи використано в практичній діяльності: ГУ ДПС у м. Києві (довідка № 10/014 від 21.12.2023 р.); Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка № 1564/1 від 14.05.2025 р.); ГО «РеСУРС» (довідка № 01/29-30 від 26.12.2023 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 11 наукових працях, з-поміж яких 3 статті опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових у галузі науки «Державне управління», 2 – в іноземному науковому виданні, 6 тез доповідей – у матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Наголошуючи на змістовності та науковому значенні проведеного дослідження, аргументованості висновків і основних рекомендацій, доцільно, водночас, звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. На с. 48 дисертації автор наголошує, що податкова безпека в умовах державного управління має розглядатися як інтегрований елемент національної безпеки, що об'єднує інституційні, нормативно-правові, цифрові та управлінські компоненти, здатні забезпечити стабільність функціонування держави, соціально-економічний розвиток і довіру до державної податкової політики в умовах постійних викликів і трансформацій, однак методологічне значення цих положень можна посилити шляхом чіткішої операціоналізації такого підходу – зокрема, через виділення рівнів реалізації податкової безпеки (держава, регіони, бізнес, домогосподарства), окреслення системи ключових індикаторів та порогових значень, які відображають стан кожного з компонентів (інституційного, нормативного, цифрового, управлінського), а також через уведення логіки циклу управління податковими ризиками, що дозволило б розглядати податкову безпеку не лише як концептуальну конструкцію, а як практичний інструмент державного управління.

2. Загалом в дисертаційній роботі доцільно було б посилити емпіричну складову дослідження податкової безпеки, зокрема через ширше використання статистичних даних, побудову порівняльних динамічних рядів та апробацію запропонованих підходів на прикладах окремих груп платників податків, або

конкретних регіонів. Додатковою перевагою стало б залучення компаративного аналізу практик забезпечення податкової безпеки в окремих країнах ЄС, що дозволило б чіткіше показати місце України в міжнародному контексті та обґрунтувати можливості адаптації зарубіжних інструментів до вітчизняної системи державного управління.

Озвучені дискусійні положення характеризують авторський підхід й не знижують загальної позитивної цінності представленої дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Аналіз змісту, публікацій та додатків свідчить про достовірність отриманих висновків. Висновки та рекомендації обґрунтовані, підкріплені теоретичними положеннями та практичними пропозиціями. Достовірність гарантується апробацією результатів і широким охопленням джерел.

Загальний висновок. Враховуючи значимість розв'язаних завдань і отриманих наукових результатів у ході дослідження, можна з упевненістю заявити, що дисертація Науменка Костянтина Валерійовича представляє собою наукове дослідження, проведене на високому професійному рівні.

Рецензована дисертаційна робота Науменка Костянтина Валерійовича на тему: «Удосконалення механізмів забезпечення податкової безпеки як складової національної безпеки в системі державного управління», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 283 від 03. 04. 2019 р. та № 502 від 109. 05. 2023 р.), Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства

освіти і науки України № 759 від 31. 05. 2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21. 02. 2022 р. та № 502 від 19. 05. 2023 р.), а її автор Науменко Костянтин Валерійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат наук з державного управління,

доцент, доцент кафедри публічного адміністрування

Міжрегіональної Академії управління персоналом Ірина КАПЕЛІСТА